

first raised the issue about the origin of the Bulgarians, their economic, political, cultural and religious history. Despite the considerable contribution to development of science, creativity and personality of V. Zlatarsky remains insufficiently studied. The article is an attempt to analyze the state of research V. Zlatarsky's figure in modern historiography. The author examined all publications on the scientist that were published during 1925–2008. Among them there are biographical publications by J. Beedle, M. Andreeva, Yu. Trifonov, D. Clark and others. The special place in the study of personality C. Zlatarsky reserved the memoirs of the scientist's daughter – K. Todorova–Zlatarsky.

Keywords: V. Zlatarski, history Bulgarian, historiography, memoirs.

Безверхая В. Н., аспірантка кафедри всесвітньої історії, Кіровоградський державний педагогічний університет ім. Володимира Винниченка (Україна, Кіровоград), bezverha@mail.ua

Личность В. Н. Златарски в историографии

Одним из основоположников болгарской исторической науки является Васил Николов Златарски. Его творчество приходится на период конца XIX – начало XX вв., совпавший с периодом развития молодого болгарского государства. В. Златарски одним из первых поднял вопрос о происхождении болгар, их экономической, политической и культурно-религиозной истории. Несмотря на весомый вклад в развитие науки, творчество и личность В. Златарски остаются малоизученными. В статье предпринята попытка проанализировать состояние исследования личности В. Н. Златарски в современной историографии. Автором рассмотрены все публикации, посвященные ученому, вышедшие в течение 1925–2008 гг. Среди них биографические публикации Я. Бидло, М. Андреевой, Ю. Трифонова, Д. Кларка и др. Особое место в исследовании личности В. Златарски отведено мемуарам дочери ученого – К. Златарски–Тодоровой.

Ключевые слова: В. Златарски, история Болгарии, историография, мемуары.

* * *

УДК 356.77:67

Кравчук Л. В.,

доцент кафедри філософії та суспільних дисциплін, ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (Україна, Тернопіль), gileya.org.ua@gmail.com

Впровадження радянської ідеології в суспільне життя Тернопільщини вересень 1939 – червень 1941

Відображено основні напрямки насадження нової культури, розкрито механізми впровадження нових радянських культурних цінностей, мета яких шляхом культурної революції утвердити пролетарський світогляд у курінного населення краю. Основним компонентом виступає друга російська мова, як засіб міжнародного спілкування. А також створюється нова культурно-виховна мережа установ для підпорядкування окупованої території під єдиний радянсько-московський стандарт.

Ключові слова: влада Рад, вчитель, радянська свідомість, комуністична партія, агітатор, лектор, інспектор, червоний куточок, соціалістичне замання, пролетарська свідомість, робітничка солідарність.

Аналізуючи зміст заходів стає зрозумілим те, що радянські партійні органи використовували весь потенціал культурно-освітніх установ для розгортання агітаційно-пропагандистської роботи серед населення краю, особливо під час відповідальних ідеологічних кампаній. Це питання залишається під постійним контролем вищого партійного органу області – обкому КП(б)У. рівно через місяць, 27 лютого 1940 року, бюро обкому розглядає питання «Про стан агітаційно-масової роботи у зв'язку з підготовкою до виборів Верховних Рад СРСР та УРСР у Підволочиському і Заліщицькому районах». Позитив у постанові бюро обкому виражений виключно статистикою: у Підволочиському районі затверджено 495 агітаторів, організовано 478 гуртків по вивченню Сталінської Конституції і Положень про вибори до Верховних Рад СРСР і УРСР, де навчаються 14 550 чоловік із 19 432 виборців, створено 20 агітколективів;

у Заліщицькому районі затверджено 648 агітаторів, організовано 648 гуртків, де вивчають конституційне і виборче право 25 112 чоловік із 26 122 виборців, створено 26 агітколективів.

Проте критична частина постанови ставить під сумнів задекларований статистичний позитив: не всі виборці охоплені агітаційною роботою, навчання в гуртках проводиться на низькому рівні, робота з агітаторами недостатня (не проводяться семінари, консультації, наради з обміну досвідом роботи), майже відсутня наочна агітація, не організована робота бібліотек. Бюро обкому КП(б)У вимагає охопити агітаційно-масовою роботою всіх виборців шляхом створення тематичних гуртків і здійснення агітації за кандидатів блоку комуністів і безпартійних з використанням усіх форм масової агітації (кіно, радіо, самодіяльні колективи, наочна агітація на місцевому матеріалі, бібліотеки, клуби, хати-читальні); провести термінові інструктивні наради і семінари з агітаторами і керівникам агітколективів, а також куцкові наради довірених осіб кандидатів з питань передвиборчої агітації, на яких озаявити присутніх з практичною діяльністю кандидата [1, арк. 190]. Вказана постанова – додаткова ілюстрація пропагандистської тактики партійних органів: використання комплексу культурно-масових заходів як знаряддя ідеологічного впливу на маси, відношення до культурно-освітніх установ як до невід'ємного і підпорядкованого партійним структурам елемента універсальної системи ідейно-політичного виховання трудящих усіх категорій.

Бюро обкому зобов'язало райкоми і міськкоми партії перевірити і забезпечити правильність списків виборців, а зміни до них оформити відповідними постановами сільських і міських рад; забезпечити щоденне чергування членів дільничних виборчих комісій на виборчих дільницях, провести їх інструктаж, розподілити обов'язки на день проведення виборів; організувати систематичну роботу довірених осіб кандидатів і агітаторів на виборчих дільницях, які мають стати центром агітаційно-масової роботи; розробити систему зв'язку райцентрів з кожною виборчою дільницею для збирання своєчасної інформації про хід голосування у день виборів; провести інструктажі членів виборчої комісії з питань оформлення документації про результати виборів; забезпечити виборчі дільниці бюлетенями та організувати їх надійну охорону; завершити публікацію листівок з біографічними даними кандидатів у депутати Верховних Рад СРСР і УРСР і 30–40 тисяч листівок з лозунгами, присвяченими виборчій кампанії; забезпечити висвітлення ходу виборчої кампанії і роботи передових виборчих комісій в обласній газеті «Вільне життя» та в районних газетах [1, арк. 244, 245].

З урахуванням того факту, що до складу виборчих комісій входили фактично всі культпрацівники, міські та сільські заклади культури з їх тематичними гуртками, творчими самодіяльними колективами, агітбригадами були включені у виборчий процес як контрольоване знаряддя агітаційно-масової роботи на час виборчої кампанії. З огляду на це, участь культосвітніх установ у підготовці до виборів була подвійною: персонально їх працівники здійснювали офіційні функції виконавців процедур виборчого процесу, а їх творчі колективи вирішували завдання агітаційно-виховної та роз'яснювальної роботи серед виборців міст і сіл. Це обумовлювалось перебуванням культосвітніх установ краю під всеохопним контролем

місцевих партійних органів, а в кінцевому підсумку стало ще одним доказом того незаперечного факту, що для партійно-державної влади культосвітня робота не була окремим видом культурно-духовної діяльності, а лише «виконавчим», найближчим до трудящих мас сектором ідеологічної, агітаційно-пропагандистської роботи.

Вибори до Верховної Ради СРСР і Верховної Ради УРСР активізували агітаційно-пропагандистську діяльність партійних організацій і культурно-освітніх установ області. Проте не в такій мірі, як цього хотілося і як це демонстрували своєю партійною статистикою керівні партійні органи. Зокрема, бюро обкому КП(б) У в своїй постанові від 25 травня 1940 року «Про роботу агітаторів у буцацькому районі» наголошує на необхідності закріплення позитивних результатів агітаційно-масової роботи, здобутих під час підготовки і проведення виборів до Верховних Рад СРСР і УРСР. До таких досягнень віднесені систематичні семінари керівників агітколективів, організацію 602 гуртків, якими охоплено 27 357 чоловік, семінари сільських агітаторів, висунення кращих агітаторів на керівну радянську, господарську і кооперативну роботу.

В той же час у частині сіл району масова роз'яснювальна робота ведеться незадовільно, не організовано допомогу агітаторам з вивчення «Короткого курсу історії ВКП(б)» та основ марксизму-ленінізму, парткабінетом району не проводяться групові та індивідуальні консультації, незадовільно поставлена лекційна робота, майже не практикуються теоретичні бесіди, райком партії не перевіряє роботи агітколективів і не заслуховує звітів про їх виступи. Для підвищення якості агітаційної роботи та ідейно-політичного рівня агітаторів обком партії зобов'язав райкоми КП(б)У, окрім усунення згаданих недоліків, провести у червні 1940 року 5–10-денні семінари агітаторів, регулярно практикувати проведення районних і сільських нарад з обміну досвідом агітаційно-масової роботи [2, арк. 265]. Ця постанова підтвердила вірність партійних функціонерів бюрократичним ідеологічним штампам щодо форм, методів і засобів організаційної та ідеологічної роботи, а також тотальний формалізм компартійної статистики: цифровий статистичний позитив не тільки не узгоджується, а й заперечується конкретними негативними фактами, наведеними у цьому ж документі.

У кінцевому підсумку, виборча кампанія з підготовки і проведення виборів депутатів Верховної Ради СРСР і Верховної Ради УРСР в Тернопільській області зокрема і по Західній Україні в цілому здійснила відчутний вплив на культурно-масову роботу. Насамперед це обумовилося тим, що розгортання в регіоні «культурно-освітньої роботи вимагало відповідних кадрів. Поряд з партійними і радянськими працівниками, які очолили ідейно-виховну і культурно-освітню роботу, в неї активно включилася місцева інтелігенція, зокрема найбільш чисельній її загін – учительство. Для підвищення кваліфікації культосвітніх працівників по всіх західних областях ще в 1940 році було проведено ряд короткотермінових семінарів, на яких культосвітніх працівників ознайомили з методами та формами роботи міських і сільських клубів. Для завідуючих сільськими клубами були організовані місячні курси» [5, с. 236]. Радянські історики вважають позитивним фактором у житті населення західноукраїнських земель поєднання компартійним і державним керівництвом завдань ідеологічної роботи

із завданнями розвитку і зміцнення виробничої сфери, особливо сільського господарства. «Ідейно-виховна і культурно-освітня робота в західних областях постійно перебувала у центрі уваги партійних і радянських керівних органів. Незважаючи на безперечні досягнення в галузі політосвітньої роботи, вона все ще відставала від великих завдань, які стояли перед країною.

Відставання агітаційно-політичної роботи в західних областях, особливо на селі, відмітив Пленум ЦК ВКП(б), що відбувся в листопаді 1940 року, на якому стояло питання про роботу Львівського і Ровенського обкомів КП(б)У. В постанові Пленуму записано: Пленум вимагає від партійних і радянських організацій рішучого посилення агітаційно-політичної роботи серед трудящого селянства, наполегливої і систематичної агітаційної роботи по переконанню селян у перевагах колективного господарства перед одноосібним господарством, всемірно сприяючи всім бажаючим біднякам і середнякам вступати в колгоспи» [5, с. 237].

Ці ж дослідники подають як позитив застосування нових, хоч і заідеологізованих, форм культосвітньої роботи. «Діяльність культурно-освітніх установ не вичерпувалася роботою гуртків художньої самодіяльності. При культосвітніх закладах було створено багато політосвітніх гуртків – з вивчення історії ВКП(б), Конституції СРСР, біографії В. І. Леніна, історії СРСР. Поряд з ними працювали багато технічних і агротехнічних гуртків, гуртки крою та шиття, художньої вишивки та інші, які охопили велику кількість населення. Наприкінці 1940 і на початку 1941 року в західних областях при культосвітніх установах діяли 12 583 різні гуртки, в яких брали участь 282 134 чоловіки. Ця величезна армія трудящих підвищувала свій культурно-освітній рівень і несла знання у маси» [5, с. 235, 236].

Радянізація духовного життя на західноукраїнських землях найбільш інтенсивно здійснювалась у період важливих політичних кампаній, однією з яких і були вибори до Верховних Рад СРСР і УРСР. Саме в цей час, коли були задіяні всі засоби ідеологічного компартійного впливу на всі сфери життя тогочасного суспільства, а конкретно – на всі форми життєдіяльності західноукраїнського населення, – очевидними ставали ближні і віддалені наслідки радянізації краю. В цілому, наслідки радянізації життя в західній Україні були неоднозначними, суперечливими. З одного боку, здійснювалися певні позитивні зміни. Так, на цей регіон поширилися досягнення СРСР у галузі загальної освіти населення. Завдяки державній політиці українська мова та культура зайняли належне їм місце, потіснивши привілейовані раніше польську мову й культуру. Проте плата за це виявилася надзвичайно високою.

Тотальний контроль з боку держави і диктат однієї офіційної ідеології спричинили неприродну одноманітність у духовній сфері, позбавивши її внутрішніх сил для саморозвитку. Не тільки польська, а згодом і українська та єврейська культури в Західній Україні зазнали значних втрат, оскільки радянська влада, створивши сприятливі умови для розвитку одних елементів культур (інтернаціональних, соціалістичних, матеріалістичних), нещадно знищувала всі інші елементи цих же культур (національні, гуманістичні, духовні) і згодом під гаслом інтернаціоналізації культурного життя обмежувала розвиток національних мов і культур,

звільняючи простір для розширення та розквіту державної, тобто російської, мови і соціалістичної, інтернаціональної, фактично російської культури [4, с. 15].

Під час виборчої кампанії широко застосовувалися випробувані форми агітаційно-пропагандистської роботи, зокрема масові публічні лекції. Саме цій формі ідеологічної роботи у дослідженнях радянських істориків надається багато місця. «Могутньою зброєю партійної пропаганди і комуністичного виховання мас були лекції. На цю ділянку роботи в західних областях обкоми, міськкоми, райкоми КП(б)У та відділи народної освіти звертали велику увагу. При них були створені лекційні бюро та лекторські групи, які розгорнули лекційну пропаганду серед найширших мас трудящих. Лекції читалися на найрізноманітніші теми: політичні, міжнародні, історичні, літературні, побутові.

Значне місце в лекційній пропаганді займала антирелігійна тематика. Розгортання антирелігійної роботи в західних областях набрало особливої ваги. Надзвичайно важке економічне становище трудящих Західної України, високий процент неписьменності серед них створили відповідний ґрунт для глибокого духовного закабалення населення клерикалами різних мастей, зокрема уніатською церквою. Звільнення свідомості трудящих від релігійного дурману було однією з найважливіших умов для дальшого культурного зростання населення західних областей. Одним з дієвих засобів антирелігійної пропаганди були лекції на науково-природничі та антирелігійні теми. Велику роль лекційна пропаганда відіграла у викритті українських буржуазних націоналістів.

Особливого розмаху лекційна робота набирала в період важливих політичних кампаній, проведення яких сприяло піднесенню політико-виховної роботи серед трудящих» [5, с. 236, 237]. Звідси випливає, що вістря комуністичної лекційної пропаганди було спрямоване у двох напрямках: перший – виховання трудящих мас у дусі відданості комуністичній партії і радянській державі, другий – непримиренна боротьба з релігійним світоглядом і національними духовними цінностями, які оголошувалися націоналістичними, а отже, ворожими радянській владі і соціалістичному суспільству.

В січні 1940 року бюро обкому вивчає стан лекційної роботи в області і зазначає, що з початку розгортання лекційної пропаганди (з осені 1939 року) для населення краю прочитано 220 лекцій різної тематичної спрямованості з охопленням більше 50 тисяч чоловік. Кращі результати показали Скалатський і Борщівський райони, де з лекціями виступають навіть секретарі райкомів партії, – тут прочитано відповідно 37 і 24 лекції. В окремих районах лекційна робота поставлена незадовільно: райкомами партії за звітний період організовано лише по 5–6 лекцій. Відділ пропаганди і агітації обкому партії не забезпечив необхідної методичної допомоги лекторському активу, не практикував методичних нарад з підвищення ідейно-політичного і методичного рівня проведення лекцій з урахуванням культурно-освітніх і світоглядно-політичних характеристик слухачів.

У зв'язку з тим перебудову лекційної роботи необхідно розпочати із забезпечення популярного і зрозумілого слухачам текстового матеріалу лекцій. Для цього, по-перше, використовувати тематику, рекомендовану ЦК КП(б)У для населення західних областей України; по-друге, систематично проводити методичні наради з

обговоренням конспектів лекцій і вивченням передового досвіду читання лекцій; по-третє, для лекторського активу з комуністів і безпартійних представників місцевої інтелігенції організувати лекції з історії ВКП(б) і основ марксистсько-ленінської теорії; по-четверте, керівникам місцевих організацій і установ приділити особливу увагу організаційно-технічній стороні підготовки і проведення лекцій, не допускаючи їх зриву; по-п'яте, в періодичній пресі систематично публікувати матеріали про лекційну роботу в районах області, а в обласній газеті «Вільне життя» – теоретичні та методичні статті на допомогу лекторам. Бюро обкому просило ЦК КП(б)У надіслати 6 досвідчених лекторів на постійну роботу в Тернопільський обком КП(б)У, а також групу лекторів для надання практичної допомоги в період підготовки до виборів у Верховні Ради СРСР і УРСР. Було вирішено асигнувати на лекційну пропаганду в поточному 1940 році 80 тис. крб., по 2,5 – 3,5 тис. крб. кожному райкому партії, залежно від кількості населення в районі [3, арк. 116].

До безпосереднього аналізу стану лекційної роботи в області бюро обкому звертається у жовтні 1940 року. За статистикою, озвученою на засіданні бюро, спочатку року для населення області прочитано 1265 лекцій, з яких 42 оплачено.

Таким чином стає зрозумілим, що нова радянська влада в основні свої діяльності в сфері громадського життя краю першочергово розбудовувала адміністративно-пропагандистський штат – контролю та впливу на культуру галичан. В зобов'язання якого входило формування антиукраїнського світогляду у населенню краю нав'язуючи йому комуністичні стереотипи мислення, діяльності та покори.

Список використаних джерел

1. ДАТО. – Ф.П–1. – Оп.1. – Спр.7.
2. Там само. – Спр.9.
3. Там само. – Спр.6.
4. Ковалюк В. Р. Культурологічні та духовні аспекти «радянзації» Західної України // Український історичний журнал. – 1993. – №2, 3. – 144 с.
5. Соколовська Т. Г. Культурне будівництво в західних областях УРСР в перші роки радянської влади (вересень 1939 р. – червень 1941 р.) / 40 років Великого Жовтня. – Львів, 1957. – 299 с.

References

1. DATO. – F.P–1. – Op.1. – Spr.7.
2. Tam samo. – Spr.9.
3. Tam samo. – Spr.6.
4. Kovaljuk V. R. Kul'turologichni ta duhovni aspekty «radjanizaciji» Zahidnoi' Ukrainy // Ukrain's'kij istorychnyj zhurnal. – 1993. – №2, 3. – 144 s.
5. Sokolov's'ka T. G. Kul'turne budivnyctvo v zahidnyh oblastjakh URSR v pershi roky radjans'koi' vlady (veresen' 1939 r. – cherven' 1941 r.) / 40 rokov Velykogo Zhovtnja. – L'viv, 1957. – 299 s.

Kravchuk L. V., associate prof. Department of Philosophy and Social Sciences, SHEE «Ternopil State Medical University named after I. Gorbachevskogo Ministry of Health of Ukraine» (Ukraine, Ternopil), gileya.org.ua@gmail.com

The introduction of Soviet ideology in public life Ternopil September 1939 – June 1941

The article shows the main directions of planting a new culture to reveal the mechanisms of implementation of the new Soviet cultural values aimed at establish Cultural Revolution by proletarian ideology aboriginal population in the region. The main component serves the second Russian language as a means of international communication. Also, a new network of cultural and educational institutions for submission occupied territory under a single standard–Soviet Moscow.

Keywords: Soviets teacher, Soviet consciousness, Communist Party agitator, lecturer, supervisor, red corner, socialist competition, the proletarian consciousness, Workers' solidarity.

Кравчук Л. В., доцент кафедри філософії та суспільних дисциплін, ГВУЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (Україна, Тернопіль), gileya.org.ua@gmail.com

Внедрение советской идеологии в общественную жизнь Тернопольщины сентябрь 1939 – июнь 1941

Отражены основные направления насаждения новой культуры, раскрыты механизмы внедрения новых советских культурных ценностей, цель которых путем культурной революции утвердить пролетарское мировоззрение у коренного населения края. Основным компонентом выступает второй русский язык, как средство межнационального общения. А также создается новая культурно-воспитательная сеть учреждений для подчинения оккупированной территории под единый советско-московский стандарт.

Ключевые слова: власть Советов, учитель, советское сознание, коммунистическая партия, агитатор, лектор, инспектор, красный уголок, социалистическое соревнование, пролетарское сознание, рабочая солидарность.

* * *

УДК 323.1(438)=(411.6)«1939/1941»

Казакова О. М., кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин, Запорізький національний університет (Україна, Запоріжжя), kazakova_oksana@forenet.info

НАЦИСТСЬКА ПОЛІТИКА ЩОДО ЄВРЕЙСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ НА ПОЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХ В ПЕРІОД СТАНОВЛЕННЯ ОКУПАЦІЙНОГО РЕЖИМУ (1939–1941 РР.)

Виокремлені та проаналізовані специфіка та основні методи у реалізації політики нацистів щодо єврейського населення на етнічних польських територіях в контексті відношення до різних національних груп. Основну увагу приділено формуванню передумов політики геноциду, які почали закладатись ще задовго до Другої світової війни. В статті виокремлено етапи реалізації цього напрямку в політиці нацистського «нового порядку». Також, у дослідженні доводяться суттєві відмінності у політиці геноциду щодо єврейського населення на «прислонаних» до Рейху польських територіях та у Генеральному губернаторстві. Національна політика нацистського режиму на польських територіях була спрямована на розривлення населення на національні та етнічні групи, підбурювання однієї проти іншої, а особливо використовувалися антисемітські настрої серед поляків та українців. Автор прийшов до висновку, що планомірне винищення єврейського населення, відбувалось вже на початку Другої світової, в той же час, не дивлячись на неймовірні умови виникали різні форми руху Опору.

Ключові слова: нацистська політика, окупаційний режим, євреї, гетто, «новий порядок».

Дослідження проблеми функціонування нацистського окупаційного режиму на окупованих польських землях є актуальними з точки зору розуміння тенденцій всесвітньої історії ХХ століття. Політика нацистів на польських територіях призвела до загибелі більш 6 мільйонів осіб з них 2,7 мільйонів євреїв. З них на фронтах полягло понад 640 тис. осіб; від терору, репресій окупантів, голоду та епідемій – близько 5,5 млн. осіб [6]. Це була політика геноциду, тобто цілеспрямованого знищення людей за етнічною ознакою. Але євреї, що мешкали на території Польщі, не були єдиними жертвами масових репресій під час Другої світової війни. Проти циган, слов'ян, також застосовувалась політика геноциду. У зв'язку з цим науковий інтерес викликають механізми здійснення політики репресій, які застосовувалися у Європі у 30–40-х роках ХХ століття. Вивчення карально-репресивної політики нацистської Німеччини на окупованих польських землях дозволяє глибше зрозуміти сутність тоталітарних режимів, розробляти і впроваджувати заходи, спрямовані на недопущення виникнення подібних режимів у майбутньому.

Звертаючи увагу на роботи вітчизняних та російських полоністів слід визначити наявність ґрунтовних

досліджень у сфері вивчення нацистського окупаційного режиму на польських територіях у працях А. А. Галкіна, А. Ф. Носкової, Т. Ю. Григорьянц, Д. М. Проєктора, М. І. Семиряги, Л. О. Зашкільняка та інших [3; 5]. В дослідженнях окреслюються основні складові нацистського «нового порядку» на польських територіях, у тому числі і політика репресій. Однак дослідження нацистської політики щодо єврейського населення під час становлення окупаційного режиму на польських територіях потребує подальшого вивчення.

В даній статті автор аналізує особливості функціонування політики нацистів щодо єврейського населення на території Генерального губернаторства Польща.

Теоретичною основою нацистської політики щодо євреїв були погляди про походження і розвиток націй та народів, пропаговані елітою нацистської партії, які базувалися на расовій теорії Ж. Гобіно і Х. Чемберлена та інших. Згідно з нею лише арійська раса була творцем та носієм людської цивілізації та культури, а всі інші раси вважалися неповноцінними і такими, що справляли у всесвітній історії шкідливий вплив на суспільство, особливо це стосувалось євреїв [1, с. 243]. Саме тому, окупувавши Польщу, нацисти перш за все прагнули сконцентрувати усе єврейське населення Європи на цих землях, а вже згодом і зовсім винищити їх, як націю.

Початок та апробація антисемітської політики розпочалася на території Німеччини у період з 1933 по 1939 роки, зокрема була прийнята велика кількість антиєврейських постанов, які мали за мету усунути євреїв із суспільного життя та змусити їх залишити країну.

У період становлення окупаційного режиму на захоплених територіях (1939–1941 роки) розпочалася на практиці реалізація антисемітської політики. Слід зауважити, що на початку Другої світової війни нацисти не мали чіткого плану та єдиної позиції в політиці щодо польських євреїв – однієї з найчисленніших єврейських громад у Європі. Але вже з перших днів окупації розпочали «генеральну репетицію геноциду», переслідування та масові вбивства єврейського населення. Чимало фактів свідчить, що силові німецькі структури вдавалися до масових убивств єврейського населення ще під час польсько-німецької воєнної кампанії 1939 року. Так, 15 вересня у м. Прцеумслі було знищено понад 500 польських євреїв, а 28 вересня у м. Прцекопане – 900 польських євреїв [8, с. 325–326]. Після встановлення органів цивільної адміністрації в Генеральному Губернаторстві (далі – ГГ) та на «приєднаних» до рейху польських територіях значно зросла кількість масових екзекуцій єврейського населення.

На території Польщі вводилися спеціальні правила для існування єврейської громади. Згідно з розпорядженнями окупаційної адміністрації польські євреї були зобов'язані носити спеціальні позначки (зірку Давида), змушували позначати відповідними позначками і єврейські крамнички. Також нацистами впроваджувалась політика щодо обмеження вправ євреїв, зокрема польські євреї позбавлялися свого рухомого та нерухомого майна їм забороняли мати власні підприємства, засновувати єврейські навчальні заклади, справляти релігійні обряди. Євреї не могли мати постійного місця роботи, вони позбавлялися права на освіту. У рамках прискорення так званого «остаточного вирішення» єврейського питання німецькі каральні поліцейські органи під керівництвом